

Wie is er bang voor Iran?

Over de zin en onzin van de angst voor Iran als nucleaire macht

Op dinsdag 8 november 2011 organiseerde Jonge Atlantici in samenwerking met Stichting JASON en Pax-it een open discussieavond over Iran. Steeds duiken er berichten op over een geheim nucleair programma van Iran en klinkt de paniek door in de reacties van de westerse gemeenschap. Maar is die angst voor Iran wel terecht? Deze zeer actuele kwestie werd vanuit het perspectief van vier sprekers bekeken. De met veertig à vijftig deelnemers goed bezochte bijeenkomst vond plaats in het Louis Hartlooper Complex te Utrecht. Het debat werd geleid door Samuel van Steen.

De avond begon met een inleiding van onderzoeker **Sico van der Meer** van Instituut Clingendael. Volgens Van der Meer werpt de Iraanse kwestie een aantal belangrijke vragen op: Is Iran daadwerkelijk bezig met de ontwikkeling van atoomwapens en is er dus sprake van een 'smoking gun'? En als Iran over kernwapens beschikt, is een militaire aanval dan gerechtvaardigd? Van der Meer begon echter met het beantwoorden van de vraag waarom Iran überhaupt niet zou mogen beschikken over kernwapens. Hij legde uit dat Iran in 1970 één van de eerste landen was die het Non-proliferatieverdrag (NTP) ondertekende. Onder dit verdrag is het wel toegestaan om kernenergie (inclusief de verrijking van uranium) te gebruiken voor vreedzame doeleinden, maar is het ontwikkelen van een kernwapenprogramma verboden. Het Internationaal Atoomenergieagentschap (IAEA) voert regelmatig controles uit naar de naleving van dit verdrag. Tot nu toe heeft het IAEA nog geen tastbare bewijzen gevonden dat Iran de regels van het NTP zou overtreden, terwijl Amerikaanse en Israëliëse inlichtingendiensten het tegendeel beweren. Iran zelf ontkent dat het nucleaire programma wordt ingezet voor de ontwikkeling van kernwapens. Wel is het zo dat Iran het additionele protocol, dat in 2003 aan het NTP is toegevoegd, niet heeft ondertekend. Dit protocol voorziet in de mogelijkheid voor het IAEA om uitgebreid onderzoek te doen op het grondgebied van de ondertekende partijen naar de mogelijke aanwezigheid van kernwapens. Van der Meer wierp echter de vraag op of dit de angst voor Iran rechtvaardigt? Een land als Israël bijvoorbeeld heeft én het NPT én het protocol niet ondertekend. En stel dat Iran het NPT zou schenden? Dan blijft het hoogstwaarschijnlijk bij (economische) sancties, volgens Van der Meer. Syrië en Noord-Korea hebben in het verleden ook niet te maken gekregen met militaire represailles. Daarnaast staat in het NTP ook niet helder omschreven wat de consequenties zijn als een land het verdrag overtreed.

Na de inleiding van Van der Meer was het tijd voor een discussie tussen de sprekers. **Wilbert van der Zeijden**, onderzoeker van het No Nukes-programma van IKV Pax Christi, wierp op dat er zeker landen zijn geweest die ondanks alle regels van het NPT toch een nucleair programma hebben gehad, zoals Brazilië, Argentinië en Zuid-Afrika. Volgens Van der Meer hadden die landen het NPT echter toen nog niet ondertekend. **Paul Aarts**, hoogleraar Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam, stelde vast dat landen sowieso het recht niet hebben om andere landen aan te vallen. Volgens Aarts is dat een "krankzinnige en zorgwekkende ontwikkeling". **Yalda Walinezdjad**,

oprichtster van het Iran Instituut en bestuurslid van Jonge Atlantici, vroeg zich openlijk af wat dan wel werkt om Iran te beteugelen. Straks blijken er toch bewijzen te zijn voor nucleaire wapens en dan is het te laat voor sancties. Aarts denkt dat de angst voor een Iran met kernwapens ongegrond is. Volgens hem wil Iran slechts erkenning van zijn positie als supermacht in de regio. Daarnaast is Iran omsingeld door Amerikaanse troepen en voelt het land zich in dat opzicht bedreigd. Aarts was van mening dat er nog voldoende ruimte is om al pratend tot een oplossing te komen. Daarnaast heeft Iran helemaal nog geen kernwapens. Zijn advies luidde dan ook: blijf in gesprek.

De discussie kon ieder moment worden ingehaald door de actualiteit: een nieuw IAEA-rapport over Iran stond op het punt openbaar gemaakt te worden en een dreigende militaire aanval van Israël op Iran was *front page news*. Walinezdjad maakte duidelijk tegen militair ingrijpen te zijn en het doemscenario van een tweede Afghanistan te willen vermijden, maar vroeg zich wel hardop af wat de oplossing voor de Iraanse kwestie is. Volgens haar is Iran totaal niet transparant, houdt het land zich niet aan internationale afspraken en is Teheran hard op weg diens nucleaire ambities te verwezenlijken. Wanneer Iran zou worden aangevallen is dat zijn eigen verantwoordelijkheid en niet de schuld van het Westen, aldus Walinezdjad.

Van der Zeijden vroeg zich daarop af of het legitiem is militair in te grijpen als er daadwerkelijk bewijzen zijn voor Iraanse kernwapens. Nederland heeft immers ook Amerikaanse kernwapens in het bezit en is dat voor Iran een reden om Nederland aan te vallen? Walinezdjad wees erop dat het Westen en Midden-Oosten totaal onvergelijkbaar zijn. Volgens Aarts voert Iran juist een hele rationele en pragmatische politiek en kan er dus wel een vergelijking gemaakt worden met het Westen, en bijvoorbeeld ook tussen president Ahmadinejad en premier Rutte. Iran zou nooit een kernwapen gebruiken, omdat het indruist tegen de eigen belangen en Iran zijn eigen doodsvonnissen zou tekenen. Van der Zeijden stemde hiermee in. Het gebruik van kernwapens zou een direct einde betekenen van het regime, terwijl het doel juist machtsbehoud is. De beschikking over kernwapens kan het regime wel van meer *leverage* voorzien.

Vervolgens werd een foto getoond van Ahmadinejad in witte jas tussen enkele verrijkgingsinstallaties. Van der Meer beschouwde de foto als puur propagandamateriaal. Van der Zeijden was het hier helemaal mee eens: "Het gaat hier om spierballentaal." Walinezdjad gaf aan dat de nucleaire installatie in Qom het toonbeeld is van Iran's non-transparantie. Deze ondergrondse installatie werd strikt geheim gehouden door de Iraanse overheid.

Van der Meer zegt haar punt te begrijpen, maar volgens hem deed Iran naar de letter van het Non-proliferatieverdrag niets fout. Pas op het moment dat er daadwerkelijk uranium wordt verrijkt moet Iran dit melden, en toen de installatie in Qom ontdekt werd waren er nog geen activiteiten ontplooid.

De moderator vroeg aan de sprekers hoe groot de kans is dat Iran kernwapens zou verstrekken aan terroristische organisaties zoals Hezbollah. Volgens Aarts zal Iran dit nooit doen, omdat dit zijn eigen burgers in gevaar kan brengen. Iran heeft geen garanties dat dergelijke partijen de kernwapens nooit tegen Iran zelf zullen gebruiken.

De open discussieavond werd afgesloten met de vraag hoe groot de kans is dat Iran in de toekomst een kernwapen gaat gebruiken. Zowel Van der Meer, Aarts, Walinezdjad als Van

der Zeijden schatten die kans in op vrijwel nul procent. Een bijzonder geruststellende gedachte.

Bart Mol